

KATJA ŠAPONJIĆ, PREVAJALKA

Podhranjena žival, potrebna nege in ljubezni

Melita Forstnerič Hajnšek Letošnja Nodierjeva nagrajenka za prevode francoskih stripov: "Ko smo si v založbi VigeVageKnjige izmislili izraz risoroman, smo hoteli opozoriti, da je samostojen literarni žanr, ki lahko z dvignjeno glavo maršira vštric z leposlovjem"

Stripovsko prevajanje ni noben hec, ste dejali v svojem govoru ob prejemu Nodierjeve nagrade. Pred sedmimi leti, ko ste začeli, ste si "naivno" predstavljali, da vam ne bo vzelo veliko časa. Zdaj, po sijajni beri in prvi nagradi, se je pogled na metje zelo spremenil?

"Vsekakor. In vse ima opraviti z branjem ali dekodiranjem stripa ali risoromana. Nemaleokrat slišim od koga, ki ni 'gor zrasel' s stripi, da jih ne zna brati. Ker: ja, strip ni ilustrirano besedilo. Podoba nima samo spremljevalne vloge ali obratno. Gre za dve enakovredni, tesno prepleteni sestavini. Brati in, v mojem primeru, prevajati to tkivo, to vezivo je tipanje za celoto geometrijskega telesa, ki ga ustvari oko, ko se spušča v globino podobe in hkrati drsi po površini, ko bere besedilo.

Prevajanje je, kot pravi Fran, izražanje, podajanje pisanega ali govorjenega besedila enega jezika z jezikovnimi sredstvi drugega jezika. Ampak ali pri risoromanu res prevajam samo pisano besedilo? Tehnično ja. V vseh drugih pogledih pa ne. Včasih so menda podnapise za filme prevajali kot tekst brez podobe. To je moral biti neverjeten izziv – beri: frustracija. Prepričana sem, da bi s tovrstnim prevajanjem stripa dobili zelo drugačno besedilo od tistega, ki ga dobimo, ko beremo celoto. Če primerjam prevod s presaditvijo organa, je moj cilj, da telo organ sprejme, kajti če bo zavrnilo presadek, lahko pacient umre."

"Vaša" založba (svojina je povezana s tem, da ste hišna avtorica) VigeVageKnjige je bila za Nodierjevo

nagrado nominirana s kar petimi knjigami od skupno ducata nominiranih za nagrado. Neverjeten uspeh in dokaz, da izbirate prave naslove in da delate izjemno - uredniško, prevajalsko ... Morda poveste kaj o načinu dela, izboru avtorjev in zakaj prav risoromani?

"Ta petročna nominacija je bila za nas odlična vest in že sama po sebi priznanje. Risoromani so pri nas še vedno zelo zastopljeno in nerazvito področje. V Belgiji ali Franciji so temu žanru posvečeni celi oddelki ali knjigarne, obstajajo festivali, debate, razstave, muzeji in tako naprej. Ta zavest in ljubezen do knjig na splošno pa seveda veliko entuziazma in želja, da bi nekaj premaknili v domačem okolju, vse to je zasejalo VigeVageKnjige.

Trudimo se, da bi bil izbor raznolik, da bi tudi v slovenskem prostoru pomagal razširiti horizont žanra. Večinoma izdajamo prevodne stripe in risoromane, saj želimo pokazati, kaj že obstaja in kaj vse je možno, in tako razširiti področje boja. Naš izbor torej temelji na mešanici navdušenja nad dosežki žanra in nekažni izobraževalni noti, ki odpira možnost debate, razmisleka. Prav zato se nam zdi tako pomembno, da ob izidu knjige organiziramo kak dogodek, ki ni zgolj suhoparna tiskovna konferenca, ampak res dogodek, nekaj, kar poskuša premakniti red stvari.

Ko izberemo risoroman, želimo bralstvu omogočiti čim bolj kakovostno bralsko izkušnjo. Zato je naše delo na celi črti – od izbora do izdaje, pa tudi naprej – zelo natančno, že skoraj dlakocepsko. To mi je omogočilo, da sem se izmojstrila v

žanrskem prevajanju. Med prevodom v Wordu in prevodom, ki je že vstavljen, umeščen v meso, se nekaj zgodi. Nenadoma se z opazovanjem celote pokaže 'skrita pisava', ki je pred tem ostala nevidna."

V primerjavi s Francozi, ki so strip kot literarno formo najbolj posvojili, je pri nas še veliko predsodkov in nepoznavanja. Prav z risoromanom, kot sta nagrajena Neustrašne P. Bagieu in Katarza Luza - karikaturlista Charlie Hebdoja, ste dokazali, kako pomemben žanr je in kako organsko prepletena kombinacija risbe in besedila deluje polnokrvnejše. Bomo kdaj kot Francozi, ki jih kar 90 odstotkov, mlajših od 14 let, bere stripe?

"Ko smo v založbi VigeVageKnjige skovali besedo risoroman, smo to storili s prav določenim namenom. Hoteli smo opozoriti na to, da je risoroman samostojen literarni žanr, ki lahko z dvignjeno glavo maršira vštric z leposlovjem. Hoteli smo nagovoriti predsodek, da je risoroman nekaj, kar spada bolj na vece kot na knjižno polico, in izzvati zaprisežene literarne bralce, naj dvignejo pogled od 'lepe črke' in se preizkusijo v branju drugačnega koda. Naj pošljejo ponotranjene dogmatsko nastrojene šolske avtoritete na sprehod in naj razvežejo svojo radovednost, ker bodo vse prej kot razočarani. Nasprotno: nagrajeni bodo z ravno tako razplatenostjo, kot je značilna za leposlovje.

Otroci in mladostniki so topogledno veliko manj obremenjeni.

Morda sem sama dober primer: risoromane sem začela zares odkrivati šele v svojih tridesetih. Poleg tega sem v te vode zajadrala iz knji-

ževnega prevajanja. Ko sem začela brati risoromane, sem odkrila, kako zelo so hranljivi za duha, kakšno izrazno moč imajo s svojim navidez nemim jezikom, koliko presunljivosti premorejo, koliko neposrednosti, kako zelo lahko prikujejo pogled na podobo, ki zaradi svoje nepremičnosti tako velikodušno ustvarja resonančno polje za vsa čustva, ki se jih zavedam ali ne, in mi s tem, če le želim, omogočajo, da jih artikuliram, in kako zelo lahko vabijo tudi v filozofski diskurz.

Risoroman je v Sloveniji še vedno podhranjena žival, a mislim, da ji na dolgi rok dobro kaže, seveda ob obilici nege in ljubezni."

Verjetno se zelo razlikuje prevajanje literarnih del Camusa, Daouda, Faye ali Luzov intimni risani dnevnik o doživljanju mesecev po terorističnem napadu na uredništvo Charlie Hebdo. Srhljiva moč surove risbe, njegovi kriki in šepeti, udarci v pleksus ... so terjali posebno subtilnost in inventivnost v izrazu. Kako vam je uspelo tako sijajno prevesti to "celjenje ran", kot pravite, ta "dokaz, da je umetnost preživetvenega pomena"? Pravite, da mora biti umestiti besedo v tekstovno-upodobitveno tkivo nezmotljivo - kot tetovaža.

"Katarza je bila zame eden večjih stripovskih prevajalskih izzivov. Ne toliko zato, ker je v tej knjigi toliko gnevne jeze, ampak bolj zaradi njenih oblik izražanja. Luz je karikaturist: njegova risba je hitra, misel ji mora naglo slediti. (Ali pa je morda obratno?) Hočeš nočeš je potem tudi branje takšno – kot bi človek hlastal za zrakom. In zato tudi pri prevajanju – nobenega olepševanja, ena sama neposrednost.

O travmatičnem pogosto lahko spregovorimo šele, ko mine nekaj časa, ko se rana vsaj za silo zaceli. Katarza pa ne čaka, da mine čas, ne čaka na boljši trenutek. In zato pravim, da je ta risoroman celjenje rane, da je sam proces celjenja, ne

pripoved o tem, kako je bilo. Rana je še odprta, živa. In v Katarzi tudi – artikurirana! To je pojmljiva groza! In zato je ta risoroman tako izjemen."

Neustrašne - serija vinjet o življenju najrazličnejših žensk iz vseh mogočih obdobj, okolij in poklicnosti, ki so s slavo ali kljub prezrtosti zaznamovale zgodovino, so uspešnica povsod, kjer se pojavijo. Kako pa ste premagovali vse ovire pri iskanju ravnovesja zgodovinskih dejstev in humorja?

"To mi je olajšal avtoričin risarski slog. Poleg teme je prav risba tista, ki povezuje to raznolikost, to raznost likov. Avtorica je k junakinjam pristopila s spoštovanjem, ne pa tudi strahospoštovanjem. Mislim, da ji je izjemno uspelo narediti like človeške, tople, in torej zelo dostopne. Ni se težko identificirati z njimi. No, moja naloga je bila prenesti to človeškost, ki se seveda kaže tudi skozi humor. Avtoričina hudomušnost, ki je v ravno pravnji meri na drobno posejana skozi zgodbe, je kar sama vabila v jezikovne lumparije.

Neustrašne so namenjene predvsem – nikakor pa ne samo – mlajšemu bralstvu, zato so tudi zgodovinska dejstva tako lepo zapakirana v zgodbe, da jim je enostavno slediti. Bralski užitek se je prenesel v prevajalskega."

Razmišljate pogosto (kar mi je v nekem intervjuju rekla Katja Zakrajšek), kako v slovenščini artikurirati izkušnje, okoliščine in odnose, ki niso bili še nikdar izrečeni v tem jeziku? To je pravo inovatorstvo, kajne? S takšnim branjem in prevajanjem obenem širimo možnost lastnega jezika, da upoveduje kompleksno mnogoglasje sodobnega sveta. To, da ste tudi slovenistka, gotovo koristno?

"Hm. Ob tem sem pomislila: meje mojega jezika so meje mojega sveta, a sem se takoj nato vprašala, ali to res drži. Ali je moj svet res samo tisto, kar lahko poimenujem? Kaj

pa, ko hočem izraziti nekaj, kar čutim, pa ne najdem pravih besed? Na tej točki postanejo stvari zame zelo zanimive. Vzdržati odnos med tistim, kar želi biti izraženo, in nezmožnostjo ubeseditve, in potem morda vendarle najti prave besede. Zakaj je to tako frustrirajoče? Rekla bi, da zato, ker je ubeseditve priznanje, potrditev tistega, kar se skozi izrazi, in če tega ne moreš artikurirati, tisto nekaj ostane nemo in zataknjeno nekje v tebi. Potemtakem je branje nujno, tako kot tudi potrpežljivo tipanje za tistim, kar hoče biti izraženo, in neutrudno jemanje njegovih mer, da se ukroji pravi suknjič.

To, da sem slovenistka, seveda zelo pomaga pri tem krojenju, a sem pogosto tudi klicana na zagovor pred učiteljskim zborom – ja, tudi jaz imam tiste ponotranjene dogmatike –, ki ga sestavljajo sami resni in učeni ljudje. Ravno zato mi je na primer v tako velik užitek prevajati Ariola v tandemu z Anjo Golob. Igrivost, eksplozivnost in sočnost njenega jezika so odlični protistrup za mojo poštirkanost."

Živite v Bruslju, kako pa preživljate pandemijske čase omejitvev, tesnobe ...?

"Poskušam iti čim večkrat v naravo. In veliko berem. K sreči so tukaj knjigarne ostale odprte. Kolikor se da, ostajam v stiku z najdražjimi. Vem pa, da je tam spodaj nekje strah, da se je vse za vedno spremenilo."

Vzdržati odnos med tistim, kar želi biti izraženo, in nezmožnostjo ubeseditve, potem pa morda vendarle najti prave besede

Izbrani knjigi za Nodierovo nagrado
Foto: VigeVageKnjige

Katja Šaponjić Foto: Osebni arhiv